

АЛГОРИТМ І ЛЮДИНА: СПІВБУТТЯ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

КРАСНОКУТСЬКИЙ, ОЛЕКСАНДР¹
ПЕТРЕНКО, СЕРГІЙ²

Анотація

У статті здійснено філософське дослідження співбуття людини й алгоритму в епоху штучного інтелекту, виявлення основних напрямів гуманістичного осмислення технологічного розвитку. Алгоритми та системи ШІ починають визначати не лише способи комунікації, праці чи споживання, а й саму логіку мислення, сприйняття і прийняття рішень. У цьому контексті філософський аналіз співбуття людини й алгоритмів стає необхідним для розуміння меж людської свободи, відповідальності й творчості. **Актуальність теми** зумовлена тим, що сучасна цивілізація вступила в нову фазу свого розвитку, епоху алгоритмічного мислення та штучного інтелекту (ШІ), коли цифрові системи стають не лише інструментом, а й чинником формування соціальної, культурної та когнітивної реальності. У добу, коли майже кожна дія людини супроводжується алгоритмічним опрацюванням даних, постає питання: чи залишається людина суб'єктом власного життя, чи поступово перетворюється на елемент інформаційного ланцюжка? **Метою статті** є філософське дослідження співбуття людини й алгоритму в епоху штучного інтелекту, а також виявлення основних напрямів гуманістичного осмислення технологічного розвитку. Запропоновано уточнююче філософське визначення поняття «алгоритм» і «епоха ШІ»; досліджено роль цифрового гуманізму як підґрунтя гармонійної взаємодії людини й технологій; сформовано висновки щодо можливих шляхів розвитку співбуття людини та алгоритму в умовах епохи штучного інтелекту. У висновках підкреслюється, що співбуття людини й алгоритмів у цифрову добу слід розуміти як відкритий і динамічний процес, результат якого залежить від здатності суспільства поєднати технологічний прогрес із гуманістичним змістом. Лише за умови становлення цифрового гуманізму як практики, культури й політики можливо забезпечити таке майбутнє, у якому технології слугуватимуть розширенню людської свободи, творчості та гідності. Таким чином, співбуття людини й алгоритмів у цифрову добу слід розуміти як відкритий і динамічний процес, результат якого залежить від здатності суспільства поєднати технологічний прогрес із гуманістичним змістом. Лише за умови становлення цифрового гуманізму як практики, культури й політики можливо забезпечити таке майбутнє, у якому технології слугуватимуть розширенню людської свободи, творчості та гідності.

Ключові слова: алгоритм, людина, штучний інтелект, цифровий гуманізм, алгоритмічний контроль.

Вступ. Актуальність і постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна цивілізація вступила в нову фазу свого розвитку, епоху алгоритмічного мислення та штучного інтелекту (ШІ), коли цифрові системи стають не лише інструментом, а й чинником формування соціальної, культурної та когнітивної реальності. У добу, коли майже кожна дія людини супроводжується алгоритмічним опрацюванням даних, постає питання: чи залишається людина суб'єктом власного життя, чи поступово перетворюється на елемент інформаційного ланцюга?

Алгоритми та системи ШІ починають визначати не лише способи комунікації, праці чи споживання, а й саму логіку мислення, сприйняття і прийняття рішень. У цьому контексті філософський аналіз співбуття людини й алгоритмів стає

необхідним для розуміння меж людської свободи, відповідальності й творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим теоретичним орієнтиром є праця Шошани Зубофф «The Age of Surveillance Capitalism», у якій авторка вводить поняття «капіталізму нагляду» як нової логіки контролю, що функціонує через алгоритмічні механізми збору, аналізу та прогнозування людської поведінки. Зубофф наголошує, що алгоритми перетворюються на інструменти влади, які формують інформаційні простори, впливаючи на автономію та приватність суб'єкта (Zuboff, 2019).

У підході Юваля Ноя Харарі, що був викладений у статті «Never summon a power you can't control» (Harari, 2024), автор розглядає ШІ як силу, здатну вийти з-під людського контролю і що його еволюція може призвести до появи розуму, відмінного від людського.

У європейській філософії формується концепція цифрового гуманізму, закріплена у Віденському маніфесті (Vienna Manifesto on

¹ Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)
E-mail: olvolkras@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7818-2284>

² Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)
E-mail: hidden.mail.sp@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5566-7875>

Digital Humanism, 2019), де стверджується необхідність орієнтації технологічного розвитку на людські цінності. Практичним продовженням цих ідей стали нормативні документи Digital Services Act (DSA) і Digital Markets Act (DMA), спрямовані на забезпечення прозорості алгоритмів та етичності цифрових сервісів.

Суттєвий внесок у розвиток концепції цифрового гуманізму роблять сучасні дослідники, зокрема Гельга Новотни, яка аналізує співбуття людини й цифрових систем та наголошує на необхідності формування ціннісно орієнтованих технологічних практик.

Карло Гецці обґрунтовує необхідність людиноцентричного технологічного розвитку, стверджуючи, що цифровий гуманізм повинен зберігати людину в центрі інноваційних процесів та враховувати етичні аспекти цифрових рішень.

Важливий погляд на трансдисциплінарний характер цифрового гуманізму подає Селлі Вайятт, яка підкреслює необхідність поєднання технічних, гуманітарних і соціальних знань для формування справді людиноорієнтованого цифрового середовища.

Нормативний аспект цифрового гуманізму розкрито у працях Ю. Нейдгардт, Г. Верстнера та Ш. Вольтрана, які вказують, що цифрова інфраструктура повинна проектуватися відповідно до людських потреб та прав.

Вукраїнському контексті проблему алгоритмічного мислення, штучного інтелекту та цифрової трансформації аналізують Тур О.М., Шабуніна В.В. у статті «Тенденції, виклики та перспективи епохи штучного інтелекту» (Тур, 2025).

Проблему алгоритмів як фундаменту цифрової доби висвітлює також Байраківська В. В. у статті «Види та властивості алгоритмів», наголошуючи на універсальності алгоритмів у сучасному світі (Байраківська, 2024).

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Попри значну кількість робіт, що аналізують соціально-економічні чи технічні аспекти штучного інтелекту, філософський вимір співбуття людини й алгоритму залишається недостатньо розкритим.

По-перше, у більшості досліджень ШІ розглядається як окремий інструмент, а не як форма буття технічної раціональності, яка змінює саму структуру людського досвіду.

По-друге, потребує подальшого вивчення питання співбуття людини й техніки не як опозиції («людина проти машини»), а як спільного

простору формування сенсу, у якому технології виступають не антагоністом.

Формулювання цілей і завдань статті. Метою статті є філософське дослідження співбуття людини й алгоритму в епоху штучного інтелекту, а також виявлення основних напрямів гуманістичного осмислення технологічного розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

– Дати уточнене філософське визначення поняттям «алгоритм» і «епоха ШІ».

– Дослідити роль цифрового гуманізму як підґрунтя гармонійної взаємодії людини й технологій.

– Сформулювати висновки щодо можливих шляхів розвитку співбуття людини та алгоритму в умовах епохи штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перш ніж аналізувати співбуття людини та штучного інтелекту, важливо уточнити зміст одного з ключових понять – алгоритму. У нашому дослідженні ми виходимо з того, що саме алгоритм є базовим структурним принципом сучасного цифрового середовища, адже через нього технології здійснюють упорядкування, прогнозування та керування інформаційними процесами.

У науковій літературі поняття алгоритму має усталене технічне визначення. Так, В. Байраківська зазначає, що «неформально алгоритм це будь-яка чітко визначена обчислювальна процедура, яка набуває деякого значення або набору значень та формує деяке значення або набір значень як вихід» (Байраківська, 2024, с. 175). Це твердження точно передає обчислювальну природу алгоритму, який не інтерпретує й не оцінює, а лише виконує задану послідовність кроків. У цьому сенсі алгоритм є відображенням тієї логіки, яку закладає людина, його творець.

У власному дослідженні ми пропонуємо розглядати алгоритм не лише як технічне явище, а як особливу форму сучасної раціональності, що перетворює множинність і невизначеність реальності на впорядковані послідовності операцій. Алгоритм дисциплінує інформацію, переводячи інтуїтивне у формалізоване, а варіативне у фіксоване. У цьому контексті позиція Байраківської про те, що «для кожного типу завдання має застосовуватися певний тип алгоритму» (Байраківська, 2024, с. 177) доповнюється тим, що сам вибір алгоритму вже є актом раціоналізації: визначенням мети, умов та способу її досягнення.

Разом із тим у сучасних дослідженнях наголошується, що алгоритми давно перестали бути

суто технічними інструментами. Авторка підкреслює, що «алгоритми є фундаментом багатьох галузей людської діяльності, адже вони автоматизують і оптимізують процеси» (Байраківська, 2024, с. 178). Доповненням до цього твердження виступає те, що масштаб застосування алгоритмів дозволяє говорити про їхню соціальну та культурну дієвість. Алгоритм стає не лише технічною структурою, а й механізмом організації поведінки, комунікації та доступу до інформації.

Виходячи з аналізу наявних концепцій, у нашій роботі ми пропонуємо таке робоче визначення: алгоритм – це формалізована послідовність дій, спрямована на перетворення даних відповідно до заданої логіки, що забезпечує автоматизацію, оптимізацію й контроль процесів; форма сучасної раціональності, через яку людина структурує своє співбуття з цифровим світом.

Поступово алгоритмічна логіка трансформувалася в більш широкий феномен: штучний інтелект, який ґрунтується на алгоритмах, але виходить за межі жорсткої структури. На відміну від алгоритму, ШІ здатний адаптувати свої процедури та навчатися на основі великих масивів даних. Ми розглядаємо ШІ як екосистему алгоритмів, які взаємодіють між собою та формують складніше обчислювальне середовище. У цьому контексті цілком слушною є думка Тур і Шабуніної, що «його алгоритми впливають на процеси ухвалення рішень, підвищують ефективність бізнес-моделей і змінюють способи комунікації» (Тур, 2025, с. 20). Ми підтримуємо цю позицію та доповнюємо її тим, що алгоритми, інтегровані у ШІ, діють не лише як інструменти, а як посередники між людиною та цифровими структурами, формуючи нові поведінкові та соціальні моделі взаємодії.

На підставі опрацьованих джерел ми пропонуємо таке визначення епохи ШІ: епоха штучного інтелекту – це етап розвитку людства, у якому алгоритмічні системи, здатні до навчання та адаптації, стають основою соціальних, економічних і культурних процесів, змінюючи структуру праці, комунікації та способів пізнання. Як зазначають дослідники, «епоха ШІ знаменує собою новий виток технологічного розвитку» (Тур, 2025, с. 22). ШІ не лише оптимізує діяльність, а й переформатовує саму логіку функціонування суспільства. Таким чином, у нашому дослідженні ми розглядаємо перехід від алгоритму до штучного інтелекту як перехід від інструмента до середовища, у якому цей інструмент починає впливати на структуру соціальної реальності. ШІ не є анало-

гом людського мислення, проте він формує нові механізми організації досвіду, що вже сьогодні визначають умови існування сучасної людини.

Світ, у якому ми існуємо, дедалі більше набуває ознак середовища, де людська діяльність постійно опосередковується цифровими структурами. У цьому фрагменті ми виходимо з власного аналітичного припущення, що алгоритми вже не просто виконують функції обробки даних, а формують контури людського досвіду, фільтруючи наші вибори, рішення і навіть уявлення про реальність. У цьому сенсі вони можуть постати своєрідними “деміургами повсякденності” не тому, що володіють свідомістю, а тому, що виконують роль механізмів організації уваги та поведінки.

Ми вважаємо, що сама технологія не є причиною втрати людської автономії; проблемою стає відмова людини від рефлексії щодо власного використання технологій. Сучасна культура комфорту сприяє делегуванню мислення алгоритмам, що поступово формує залежність не фізичну, а екзистенційну залежність від “готових рішень”.

Особливо яскраво цю проблему описує Шошана Зубофф у концепції капіталізму нагляду. Вона підкреслює, що новітні цифрові платформи привласнюють не матеріальні ресурси, а людський досвід: «Капіталізм нагляду бере свій початок у цьому акті цифрового позбавлення власності, реалізованого в передачі людського досвіду як поведінкових даних» (Zuboff, 2019, с. 14). Ця теза демонструє перехід від традиційної економічної моделі до системи, де поведінка стає ресурсом. У цьому ж контексті Зубофф слушно зауважує: «Користувачі є людським природним джерелом безкоштовної сировини для виготовлення продуктів прогнозування» (Zuboff, 2019, с. 13). Цю думку слід доповнити тим, що така трансформація ролі користувача має не лише економічні, а й антропологічні наслідки: людина перестає бути суб'єктом цифрової взаємодії та стає об'єктом моделювання.

У своїх працях Юваль Ной Харарі звертає увагу на ще глибшу загрозу: втрату контролю над алгоритмічними системами, які працюють за принципами, незрозумілими навіть їхнім творцям. Він наголошує, що «коли дедалі більше рішень про життя людей приймається в чорній скриньці, демократія перестає функціонувати» (Harari, 2024). Це застереження Харарі варто розглядати як важливу передумову для осмислення того, що непрозорість ШІ – це не технічна вада, а політичний виклик. Позицію Харарі про небез-

пеку фрагментації спільної реальності ми вважаємо надзвичайно релевантною: «Інформаційні технології сьогодні настільки потужні, що можуть потенційно розколоти людство, замкнувши різних людей в окремі інформаційні кокони, поклавши край ідеї єдиної спільної людської реальності» (Narati, 2024). Наслідком такого поділу стає не лише інформаційна ізоляція, а й втрата комунікативної довіри.

Саме в цьому контексті постає потреба у цифровому гуманізмі як нормативній рамці, здатній протидіяти деструктивним тенденціям цифрової доби. Його завдання полягає не лише в тому, щоб орієнтувати технологічний розвиток на людські цінності, а й у тому, щоб відповідати на виклики, які підривають можливість здорового співбуття людини і технології. Як слушно наголошують Нейдгардт, Верстнер і Вольтран: «До негативних явищ, які необхідно вирішувати, належать виникнення "Filter Bubble", поширення фейкових новин, втрата конфіденційності та домінування цифрового спостереження» (Neidhardt, 2022, с. 336). Ця позиція окреслює ті сфери, де алгоритмічні системи створюють найбільші ризики: інформаційні викривлення, маніпулювання увагою, розмивання приватності, посилення алгоритмічного контролю. Усе це прямо загрожує людській автономії та демократичним інститутам, а отже, потребує не лише технічних, а насамперед гуманістичних відповідей.

Реакцією на ці виклики стала концепція Цифрового гуманізму, сформульована у Віденському Маніфесті (2019 р.). У Маніфесті чітко зазначено: «Ми повинні формувати технології відповідно до людських цінностей і потреб, а не дозволяти технологіям формувати людей» (Vienna Manifesto on Digital Humanism, 2019). Ми повністю поділяємо це твердження і розглядаємо його як ключовий принцип відновлення людської суб'єктності у цифровому середовищі. На наш погляд, цифровий гуманізм не обмежується етикою; це спроба створити нову модель співіснування людини і технології.

Значущим у Маніфесті є й акцент на освіті: «Необхідне бачення нових освітніх програм, які поєднуюватимуть знання з гуманітарних, суспільних та інженерних наук» (Vienna Manifesto on Digital Humanism, 2019). Ми доповнюємо цю думку тим, що гуманітарне мислення має стати складовою технічної освіти, аби інженери майбутнього розуміли соціальні наслідки програмних рішень. На нашу думку, саме освіта є ключо-

вим інструментом формування здатності людини до критичного співбуття з технологіями. У межах цифрового гуманізму особливо наголошується на необхідності людиноцентричного технологічного розвитку, який забезпечує не домінування технологій над людиною, а їх гармонійне співіснування. Карло Гецці визначає цей принцип так: «Цифровий гуманізм наголошує, що людство має бути в центрі інновацій, а технології повинні служити суспільству та навколишньому середовищу» (Ghezzi, 2022, с. 323). Позиція Гецці підкреслює, що цифрові системи мають не витіснити людську суб'єктність, а підсилювати її, зберігаючи цінність людського досвіду в умовах стрімкої технологічної трансформації.

Гецці також наголошує, що сучасна цифровізація має революційний характер, створюючи нові форми співбуття людини й алгоритмічних середовищ. Такі зміни вимагають міждисциплінарного осмислення, оскільки цифрові технології впливають не лише на технічні сфери, а й на демократію, свободу, культуру, психологію та соціальні структури. Саме тому він слушно зазначає: «філософи та соціологи повинні бути інтегровані в дослідницькі групи, які розробляють нові технології для автономних транспортних засобів; а екологи, містобудівники та соціологи мають працювати з фахівцями з комп'ютерних наук над розробкою рішень для керування дорожнім рухом у "розумних" містах» (Ghezzi, 2022, с. 325). На наш погляд, лише включення гуманітарного знання дозволяє створювати алгоритмічні системи, що будуть етично, соціально та політично відповідальними, і тим самим забезпечуватимуть збалансоване співбуття людини й технологій.

Іншого важливого акценту додає Селлі Вайятт, яка звертає увагу на трансдисциплінарний характер цифрового гуманізму. Вона підкреслює, що цифровий гуманізм «є очевидним трансдисциплінарним починанням, яке зберігає прагнення інженерів та фахівців з комп'ютерних наук до вирішення проблем, але робить це таким чином, що підтримує інтереси та добробут людини» (Wyatt, 2022, с. 332). Це свідчить про те, що цифровий гуманізм виходить за межі окремих галузей знання, пропонуючи системне бачення суспільства, у межах якого технологія стає співучасником людського життя, не замінюючи людину, а взаємодіючи з нею на культурному, політичному, психологічному та етичному рівнях.

У сучасному світі взаємодія людини та цифрових технологій набуває рис співбуття, у якому

обидві сторони взаємно впливають і визначають умови існування одна одної. Як слушно зазначає Гельга Новотни, «доступність величезних обсягів даних, потужних алгоритмів і безпрецедентної обчислювальної сили спрямувала людей на шлях спільної еволюції з цифровими машинами, які ми створили» (Nowotny, 2022, с. 317). Ми поділяємо цю думку, але уточнюємо, що в контексті нашого дослідження доцільно говорити саме про співбуття, у якому технології перестають бути зовнішніми інструментами і стають структурними елементами людського досвіду, впливаючи на мислення, поведінку та соціальні практики.

У цьому контексті цифровий гуманізм постає не лише як теоретична концепція, а як ціннісно-практична рамка, здатна забезпечити збалансований розвиток людиноцентричних технологій. Новотни визначає один із ключових принципів цифрового гуманізму так: «віра в те, що людські цінності можуть бути прищеплені цифровим технологіям, і що людиноцентричний підхід керуватиме їхнім проектуванням, використанням та майбутнім розвитком» (Nowotny, 2022, с. 318). Цей принцип виступає основним, оскільки саме людські цінності гідності, автономності, відповідальності, справедливості мають бути критеріями оцінки будь-якої цифрової системи, особливо тих, що отримують дедалі більший вплив у соціальній реальності. Проте становлення цифрового гуманізму супроводжується низкою внутрішніх напруг. Новотни слушно зауважує, що цифрова епоха формує нову онтологічну ситуацію, у якій людина і машина співіснують у єдиному середовищі взаємних трансформацій: «цифровий гуманізм повинен орієнтуватися в різних аспектах нашого існування, які виникають із властивої напруги між людиною та машинами» (Nowotny, 2022, с. 319). На нашу думку, ця напруга не є загрозою сама по собі. Навпаки, вона створює продуктивний простір, у якому людство має виробити нові моделі співбуття з алгоритмічними системами, зберігаючи автономність і критичність у ситуації, коли цифрові структури дедалі більше впливають на соціальні процеси.

Нормативний аспект цифрового гуманізму детально розкритий у роботах Джулії Нейдгардт, Ганнеса Верстнера та Стефана Вольтрана. Автори наголошують, що метою цифрового гуманізму є формування таких принципів і механізмів, які гарантують гуманістичну орієнтацію цифрової інфраструктури: «цифровий гуманізм має на меті

сприяти контролю та проектування цифрової інфраструктури відповідно до людських цінностей і потреб» (Neidhardt, 2022, с. 335). Цей підхід є ключовим для концепції співбуття, адже тільки системи, побудовані на повазі до людської автономії, приватності, різноманіття та критичності, здатні підтримувати гідне й безпечне існування людини у цифровому просторі. Водночас автори наголошують на необхідності збереження фундаментальних меж людської відповідальності. Вони зазначають, що «рішення, які потенційно можуть вплинути на індивідуальні чи колективні права людини, повинні й надалі прийматися людьми» (Neidhardt, 2022, с. 336). Це положення задає етичний горизонт співбуття людини та алгоритмів: навіть найефективніші цифрові системи не повинні узурпувати сферу рішень, які мають значення для людських прав, справедливості чи гідності.

Низка країн почала формувати правові бар'єри, покликані відновити баланс між технологічною ефективністю та людською автономією. Найамбітішій приклад цього руху демонструє Європейський Союз, який у 2022-2024 рр. ухвалив Пакет цифрових послуг (Digital Services Act) та Пакет цифрового ринку (Digital Markets Act). Обидва документи мають спільну мету: «створення безпечнішого цифрового простору, в якому захищені фундаментальні права всіх користувачів цифрових послуг» (The Digital Services Act). Варто зазначити, що ця ініціатива вперше на міждержавному рівні визнає маніпулятивний потенціал алгоритмів. У документах прямо зазначено, що «онлайн-сервіси неправомірно використовуються маніпулятивними алгоритмічними системами для посилення поширення дезінформації та для інших шкідливих цілей» (The Digital Services Act). На наш погляд, це принциповий крок, бо це юридичне визнання того, над чим десятиліттями працювали критики цифрових корпорацій. Загальна мета цих регуляцій – відновити баланс між людською автономією та технологічною ефективністю. Ми інтерпретуємо це як спробу встановити етичні межі алгоритмічного впливу.

Таким чином, цифровий гуманізм постає як інтегративна концепція, що поєднує розвиток цифрових технологій із фундаментальними гуманістичними цінностями. Він формує основу для співбуття людини й алгоритмів, у межах якого технології не замінюють людську суб'єктність, а створюють умови для розвитку свободи, твор-

чості, критичного мислення та гідності. У своїй суті цифровий гуманізм – це проект майбутнього, у якому людина й технології здатні співіснувати у взаємній підтримці, не втрачаючи свого ціннісного й онтологічного ядра.

Перспективи майбутнього залишаються неоднозначними. Автори звіту про ризики ШІ зазначають, що технології здатні до самоприскорення: «ШІ може прискорювати власний прогрес... стискаючи роки досягнень до місяців» (Advanced AI, 2025). Цю тезу варто сприймати як ознаку того, що людство може опинитися в ситуації, де темп технологічного розвитку перевищує здатність інституцій реагувати.

Водночас у звіті підкреслено й можливість гуманістичного сценарію: «Open-weight models уможливають інновації та запобігають концентрації влади, але потребують надійних захисних механізмів для управління ризиками неправильного використання» (Advanced AI, 2025). Майбутнє у такому випадку залежить від здатності суспільства поєднати інновації з надійними демократичними механізмами контролю. Зрештою постає фундаментальний вибір між двома крайнощами: автоматизацією без свободи, де алгоритми визначають людську суб'єктність; свободою без контролю, де інформаційний хаос підриває можливість спільного життя.

У нашому розумінні, успішна траєкторія розвитку передбачає баланс: сильну регуляцію, розвиток цифрової грамотності та формування нової культури взаємодії з технологіями. Тільки за цих умов цифровий простір може залишатися власне людським простором, у якому свобода вибору не є ілюзією.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можемо сформулювати такі висновки.

По-перше, алгоритм постає не лише як формальна послідовність дій, а як структурний елемент цифрової реальності, що визначає логіку обробки даних, формує інформаційні середовища та впливає на людське сприйняття світу. Епоха штучного інтелекту, своєю чергою, характеризується появою автономних алгоритмічних агентів, здатних приймати рішення, передбачати поведінку та взаємодіяти з людиною у способах, що раніше були неможливими. У цій ситуації алгоритми перестають бути нейтральними технічними інструментами й перетворюються на співдійових учасників людського буття.

По-друге, цифровий гуманізм формує цілісну рамку, яка дозволяє осмислити співбуття людини та ШІ не у форматі підпорядкування чи конкуренції, а у форматі взаємної відповідальності та співучасті. На прикладі ідей Гельги Новотни, Карло Гецці, Селлі Вайятт і дослідників Digital Humanism Initiative доведено, що майбутнє цифрових систем має визначатися людськими цінностями: гідністю, автономією, приватністю, критичністю мислення. Саме цифровий гуманізм задає горизонти нормативного контролю, етичного регулювання та розвитку трандисциплінарних підходів, необхідних для того, щоб співбуття людини й алгоритму не стало загрозою для людської суб'єктності.

По-третє, окреслено можливі напрями розвитку співбуття людини та алгоритмів у межах епохи ШІ. Майбутнє не є визначеним наперед: воно коливається між ризиками алгоритмічної автономії та можливостями гуманістично спрямованих технологій. Щоб уникнути сценаріїв втрати контролю, домінування алгоритмів, інформаційних коконів чи маніпулятивних систем, суспільство має виробити такі стратегічні вектори:

- переосмислення людської автономії, збереження критичного судження як незамінного елемента прийняття рішень;
- посилення нормативного контролю за алгоритмічними системами, особливо в сферах, що впливають на права та свободи;
- розвиток цифрової грамотності як умови стійкості до маніпуляцій та інформаційних викривлень;
- інтеграцію гуманітарних наук у технологічний розвиток, що забезпечує етичне проектування систем;
- підтримку людиноцентричних моделей ШІ, орієнтованих не на заміну людини, а на поглиблення її можливостей.

Таким чином, співбуття людини й алгоритмів у цифрову добу слід розуміти як відкритий і динамічний процес, результат якого залежить від здатності суспільства поєднати технологічний прогрес із гуманістичним змістом. Лише за умови становлення цифрового гуманізму як практики, культури й політики можливо забезпечити таке майбутнє, у якому технології слугуватимуть розширенню людської свободи, творчості та гідності.

Список використаних джерел

- Zuboff, S. Surveillance Capitalism and the Challenge of Collective Action. *New Labor Forum*. 2019. 28(1). 10-29. <https://doi.org/10.1177/1095796018819461>
- Harari, Yuval Noah. 'Never summon a power you can't control': Yuval Noah Harari on how AI could threaten democracy and divide the world. *The Guardian*. 2024. URL: <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/aug/24/yuval-noah-harari-ai-book-extract-nexus#:~:text=D%20uring%20the%20cold%20war%2C,and%20where%20your%20data%20flows> (Дата звернення 10.10.2025).
- Vienna Manifesto on Digital Humanism. URL: <https://caiml.org/dighum/dighum-manifesto> (Дата звернення 10.10.2025).
- The Digital Services Act. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package#:~:text=The%20Digital%20Services%20Act%20and,level%20playing%20field%20for%20businesses> (Дата звернення 10.10.2025)
- Advanced AI: Possible futures. Five scenarios for how the AI-transition could unfold. 2025. URL: <https://cfg.eu/advanced-ai-possible-futures/#:~:text=,power%20concentration%2C%20but%20require%20robust> (Дата звернення 11.10.2025)
- Байраківська, В. В. Види та властивості алгоритмів. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2024. Випуск 16. Том 2. С. 175-178.
- Тур, О.М., Шабуніна, В. В. Тенденції, виклики та перспективи епохи штучного інтелекту. *Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ НАКККиМ, 2025. С. 20-23.
- Nowotny, H. (2022). Digital Humanism: Navigating the Tensions Ahead. In: Werthner, H., Prem, E., Lee, E.A., Ghezzi, C. (eds). *Perspectives on Digital Humanism*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_43
- Ghezzi, C. (2022). Should We Rethink How We Do Research?. In: Werthner, H., Prem, E., Lee, E.A., Ghezzi, C. (eds). *Perspectives on Digital Humanism*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_44
- Wyatt, S. (2022). Interdisciplinarity: Models and Values for Digital Humanism. In: Werthner, H., Prem, E., Lee, E.A., Ghezzi, C. (eds). *Perspectives on Digital Humanism*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_45
- Neidhardt, J., Werthner, H., Woltran, S. (2022). It Is Simple, It Is Complicated. In: Werthner, H., Prem, E., Lee, E.A., Ghezzi, C. (eds) *Perspectives on Digital Humanism*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_46

References

- Zuboff, S. (2019). Surveillance capitalism and the challenge of collective action. *New Labor Forum*, 28(1), 10–29. <https://doi.org/10.1177/1095796018819461>
- Harari, Y. N. (2024, August 24). "Never summon a power you can't control": Yuval Noah Harari on how AI could threaten democracy and divide the world. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/aug/24/yuval-noah-harari-ai-book-extract-nexus>
- Vienna Manifesto on Digital Humanism. (n.d.). <https://caiml.org/dighum/dighum-manifesto>
- European Commission. (n.d.). *The Digital Services Act*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>
- Centre for the Governance of AI. (2025). *Advanced AI: Possible futures. Five scenarios for how the AI transition could unfold*. <https://cfg.eu/advanced-ai-possible-futures/>
- Bayrakivska, V. V. (2024). Types and properties of algorithms. *Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus DonNU*, 16(2), 175–178.
- Tur, O. M., & Shabunina, V. V. (2025). Trends, challenges and prospects of the era of artificial intelligence. In *Culture, information, communication: interdisciplinary dialogue: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation* (Kyiv, April 10, 2025, pp. 20–23). Kyiv: NAKKKiM.
- Nowotny, H. (2022). Digital humanism: Navigating the tensions ahead. In H. Werthner, E. Prem, E. A. Lee, & C. Ghezzi (Eds.), *Perspectives on digital humanism* (pp. 303–310). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_43
- Ghezzi, C. (2022). Should we rethink how we do research? In H. Werthner, E. Prem, E. A. Lee, & C. Ghezzi (Eds.), *Perspectives on digital humanism* (pp. 311–317). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_44
- Wyatt, S. (2022). Interdisciplinarity: Models and values for digital humanism. In H. Werthner, E. Prem, E. A. Lee, & C. Ghezzi (Eds.), *Perspectives on digital humanism* (pp. 319–326). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_45
- Neidhardt, J., Werthner, H., & Woltran, S. (2022). It is simple, it is complicated. In H. Werthner, E. Prem, E. A. Lee, & C. Ghezzi (Eds.), *Perspectives on digital humanism* (pp. 327–334). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-86144-5_46

OLEKSANDR, KRASNOKUTSKYI – Doctor of Philosophical Sciences,
Assistant Professor, Professor of Department of Philosophy,
Public Administration and Social Work of Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine)
E-mail: olvolkras@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7818-2284>

SERHII, PETRENKO – second-year master's student,
majoring in Philosophy of Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine).
E-mail: hidden.mail.sp@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5566-7875>

ALGORITHMS AND HUMANS: COEXISTENCE IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract

This article presents a philosophical study of the coexistence of humans and algorithms in the age of artificial intelligence, identifying the main directions of humanistic understanding of technological development. Algorithms and AI systems are beginning to determine not only the ways of communication, work, or consumption, but also the very logic of thinking, perception, and decision-making. In this context, a philosophical analysis of the coexistence of humans and algorithms becomes necessary for understanding the limits of human freedom, responsibility, and creativity. The relevance of the topic is due to the fact that modern civilization has entered a new phase of its development, an era of algorithmic thinking and artificial intelligence (AI), when digital systems are becoming not only a tool but also a factor in the formation of social, cultural, and cognitive reality. In an age when almost every human action is accompanied by algorithmic data processing, the question arises: does a person remain the subject of their own life, or are they gradually turning into an element of the information chain? The purpose of the article is to conduct a philosophical study of the coexistence of humans and algorithms in the era of artificial intelligence, as well as to identify the main directions of humanistic understanding of technological development. A refined philosophical definition of the concepts of “algorithm” and “AI era” is proposed; the role of digital humanism as the basis for harmonious interaction between humans and technologies is explored; conclusions are drawn regarding possible paths for the development of the coexistence of humans and algorithms in the era of artificial intelligence. The conclusions emphasize that the coexistence of humans and algorithms in the digital age should be understood as an open and dynamic process, the outcome of which depends on society's ability to combine technological progress with humanistic content. Only if digital humanism becomes a thing in practice, culture, and politics can we make sure that tech helps people be more free, creative, and dignified. Thus, the coexistence of humans and algorithms in the digital age should be understood as an open and dynamic process, the outcome of which depends on society's ability to combine technological progress with humanistic content. Only with the establishment of digital humanism as a practice, culture, and policy can we ensure a future in which technology serves to expand human freedom, creativity, and dignity.

Key words: algorithm, human, artificial intelligence, digital humanism, algorithmic control.

© The Authors(s) 2025

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 17.10.2025

Accepted date 10. 11.2025

Published date 17.12.2025

How to cite: Краснокутський, Олександр, Петренко, Сергій. Алгоритм і людина: співбуття в епоху штучного інтелекту. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 25(102). P. 68–75.
doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-25-102-07>